

Cele Krajowej Strategii

Krajowa Strategia uwzględnia szeroki zakres zadań stojących przed produkcją zwierzęcą: cele związane z zapewnieniem bezpieczeństwa żywnościowego i rozwoju ekonomicznego z celami zrównoważonego rozwoju rolnictwa i produkcji zwierzęcej. Ma ona wspierać zrównoważone użytkowanie, doskonalenie i ochronę zasobów genetycznych zwierząt gospodarskich, co przyczyni się do zwiększenia bezpieczeństwa żywnościowego Polski, poprawy poziomu żywienia ludzi oraz rozwoju obszarów wiejskich. Krajowa Strategia powinna uwzględnić konieczność przystosowania sektora do zmieniających się warunków środowiskowych i produkcyjnych oraz wprowadzania nowych technologii.

Cel ogólny Krajowej Strategii to efektywne wykorzystanie zasobów genetycznych zwierząt gospodarskich i ich ochrona na rzecz zrównoważonego rozwoju rolnictwa. Cele szczegółowe obejmują:

- lepsze rozpoznanie potencjału zasobów genetycznych zwierząt użytkowanych w rolnictwie;
- utrzymanie i doskonalenie bazy hodowlanej na potrzeby produkcji zwierzęcej;
- zachowanie zmienności genetycznej między rasami i w obrębie ras, w celu pokrycia przyszłych potrzeb hodowli zwierząt;
- zapewnienie podaży wysokiej jakości, bezpiecznej żywności pochodzenia zwierzęcego na rynek krajowy i na eksport;
- podnoszenie wiedzy i umiejętności zawodowych osób zatrudnionych w sektorze produkcji zwierzęcej;
- zwiększenie świadomości konsumentów o walorach produktów pochodzenia zwierzęcego oraz różnorodnych funkcjach, jakie pełnią zwierzęta gospodarskie.

Priorytety i Plan Działań

Krajowa Strategia zbudowana jest w analogiczny sposób jak *Światowy Plan Działań na rzecz zasobów genetycznych zwierząt* i obejmuje takie same cztery obszary priorytetowe. W obrębie tych obszarów określone zostały krajowe priorytety i działania, niezbędne do ich realizacji. Proponowane działania wynikają z przeprowadzonej diagnozy stanu i perspektyw rozwoju poszczególnych sektorów oraz analizy dostosowania istniejących zasobów genetycznych do potrzeb produkcji.

Obszar I. Charakterystyka, inwentaryzacja i monitoring populacji oraz trendów i zagrożeń.

1. Monitoring struktury rasowej pogłowia poszczególnych gatunków zwierząt (wielkości populacji ras/mieszkańców użytkowanych w kraju).

2. Tworzenie i rozwój centralnych elektronicznych baz danych dla poszczególnych gatunków zwierząt gospodarskich.

3. Wzajemne udostępnianie informacji zebranych w bazach danych o zasobach genetycznych zwierząt gospodarskich (podmiot prowadzący księgi, stacje unasieniania, IZ-PIB, ARiMR i inspekcje weterynaryjne).

4. Poszerzenie charakterystyki fenotypowej i genetycznej ras/odmian/linii zwierząt gospodarskich.

Obszar II. Zrównoważone użytkowanie i rozwój.

5. Ocena wartości użytkowej i hodowlanej oraz publikowanie jej wyników.

6. Przegląd i aktualizacja programów hodowlanych zwierząt gospodarskich.

7. Działania na rzecz poprawy opłacalności produkcji zwierzęcej oraz rozwoju chowu gatunków o mniejszym znaczeniu ekonomicznym.

8. Wykorzystanie zwierząt gospodarskich, w tym ras rodzimych, w działaniach na rzecz ochrony i kształtowania środowiska.

Obszar III. Ochrona.

9. Kontynuacja, usprawnienie i wspieranie działań na rzecz ochrony *in situ*.

10. Zainicjowanie i prowadzenie rutynowych działań w ramach ochrony *ex situ*.

11. Monitorowanie trendów i zagrożeń dotyczących zasobów genetycznych zwierząt oraz opracowanie systemów wczesnego ostrzeżenia.

Obszar IV. Strategie, instytucje i budowanie potencjału.

12. Rozwijanie współpracy hodowców, producentów i konsumentów.

13. Rozwój kapitału ludzkiego zaangażowanego w produkcję zwierzęcej.

14. Kształtowanie świadomości społecznej o roli i znaczeniu hodowli i chowu zwierząt.

15. Analiza i doskonalenie prawodawstwa w obszarze hodowli zwierząt.

W planie działań stanowiącym integralną część strategii przyjęte priorytety podzielone są na bardziej szczegółowe zadania, w których określono instytucje odpowiedzialne za ich realizację, instytucje i organizacje uczestniczące oraz zakres czasowy realizacji i źródło pełnych kosztów ich realizacji.

Obecnie jesteśmy w ostatniej fazie przygotowania Krajowej Strategii zrównoważonego użytkowania i ochrony zasobów genetycznych zwierząt gospodarskich oraz Planu Działań na rzecz tych zasobów. Zjazd Polskiego Towarzystwa Zootechnicznego jest ze wszech miar odpowiednim forum dla jego przedyskutowania.

*Referat plenarny – LXXVIII Zjazd Naukowy PTZ w Krakowie

Literatura: 1. FAO, 1999 – The Global Strategy for the Management of Farm Animal Genetic Resources. Executive Brief. FAO, Rome, Italy. 2. FAO, 2007 – The State of the World's Animal Genetic Resources for Food and Agriculture (edited by Barbara Rischowsky and Dafydd Pilling). FAO, Rome. 3. FAO, 2007 – The State of the World's Animal Genetic Resources for Food and Agriculture – in brief edited by Barbara Rischowsky and Dafydd Pilling. FAO, Rome (tłumaczenie: Wiadomości Zootechniczne, R XLVI, nr 1, Zeszyt specjalny). 4. FAO, 2007 – The Global Plan of Action for Animal Genetic Resources for Food and Agriculture. FAO, Rome (tłumaczenie: Wiadomości Zootechniczne, R XLVI, nr 1, Zeszyt specjalny). 5. FAO, 2009 – Draft guidelines to assist the preparation of National Strategies and Action Plans for animal genetic resources for food and agriculture. CGRFA/WG-AnGR-5/09/Inf.6. 6. GUS, 2012 – Rocznik Statystyczny Rolnictwa. ISSN 2080-8798. 7. GUS 2012 – Rocznik statystyczny handlu zagranicznego. ISSN 0079-2691. 8. MRiRW, 2011 – Rolnictwo i gospodarka żywnościowa w Polsce. 9. MRiRW, 2012 – Strategia zrównoważonego rozwoju wsi, rolnictwa i rybactwa na lata 2012-2020. Załącznik do uchwały nr 163 Rady Ministrów z dnia 25 kwietnia 2012 r. (Monitor Polski poz. 839). 10. MRiRW, 2012 – Rolnictwo i gospodarka żywnościowa w Polsce. ISBN 978-83-933546-4-1. 11. Parlament Europejski, 2012 – European Parliament resolution of 20 April 2012 on our life insurance, our natural capital: an EU biodiversity strategy to 2020 (2011/2307(INI)). 12. Raport Krajowy o stanie zasobów genetycznych zwierząt. Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Warszawa, sierpień 2002.

Zwierzęta gospodarskie funkcjonalnym elementem środowiska przyrodniczego*

Tomasz M. Gruszecki

Uniwersytet Przyrodniczy w Lublinie

Niepokojące zjawisko zanikania wielu gatunków roślin i zwierząt bądź całych siedlisk przyrodniczo cennych stało się impulsem do działań powstrzymujących te niekorzystne procesy. W Unii Euro-

pejskiej jednym z głównych działań w tym zakresie było powołanie Europejskiej Sieci Ekologicznej Natura 2000 [8]. Zapewnienie właściwego stanu siedlisk Natura 2000 jest aktualnie jednym z najważniejszych zadań ochrony przyrody w Polsce, wynikającym z Dyrektywy Siedliskowej Unii Europejskiej [7]. Brak użytkowania runi w siedliskach objętych ochroną przyrody jest m.in. przyczyną sukcesji wtórnej, która objawia się wzrostem udziału krzewów oraz drzew i zubożeniem różnorodności biologicznej [9].

Jednym ze sposobów zapobieżenia tym niekorzystnym zmianom jest wprowadzenie swobodnego wypasu zwierząt gospodarskich [20, 22, 26]. Wypasanie zwierząt na trwałych pastwiskach oraz terenach przylegających do pastwisk, na których wcześniej zaniechano użytkowania, jest systemem produkcji rolniczej przyjaznej dla środowiska zarówno w wymiarze ekonomicznym, jak i ekologicznym [1, 24]. W wymiarze ekonomicznym, wypas rodzimych ras zwierząt na półnaturalnych pastwiskach może być źródłem do-

datkowych dochodów, w ramach pakietów programów rolnośrodowiskowych [10, 11].

Perspektywa makroekonomiczna, czyli wychodząca poza rolnictwo, podkreśla ważne znaczenie użytków zielonych w krajobrazie [15]. Podstawą funkcjonowania krajobrazu jest ciągłość obiegu materii i przepływu energii zachodząca pomiędzy jego elementami, w skład których wchodzi również zwierzęta. Jedną z metod oceny zmian zachodzących w krajobrazie jest monitoring gleby z wykorzystaniem m.in. wskaźników enzymatycznych, co pozwala na ocenę stopnia ewolucji krajobrazów rolniczych [2, 3]. Badania takie pozwalają również na określenie charakteru i zakresu prac ochronnych, jakie należy podejmować w celu zapewnienia właściwego stanu siedlisk przyrodniczo cennych oraz utrzymania charakterystycznych cech dziedzictwa krajobrazowego konkretnego regionu.

Tradycyjne systemy wypasu są obecnie podstawą rozwoju agri- i ekoturystyki, przyczyniając się jednocześnie do restytucji lokalnych ras zwierząt gospodarskich i produktów zwierzęcych z nich uzyskiwanych [28]. Produkcja rolnicza, bazująca na użytkach zielonych w trudnych warunkach topograficznych i klimatycznych, jest nadal głównym źródłem dochodu i pozwala na przeżycie miejscowej ludności. W wymiarze społecznym istotne jest, że rolników coraz powszechniej traktuje się nie tylko jako producentów żywności, ale także jako świadomych i aktywnych opiekunów środowiska i krajobrazu przyrodniczego [15], a wsparcie finansowe państwa stanowi zachętę do gospodarowania w mniej przyjaznych człowiekowi regionach [4]. Intensywność gospodarowania na takich użytkach powinna być dostosowana do miejscowych warunków, by promować stabilność składu botanicznego zbiorowisk roślinnych [14]. W wymiarze ekologicznym, chów zwierząt bazujący na użytkach zielonych przyczynia się do zachowania różnorodności biologicznej siedlisk półnaturalnych [23], w tym zasobów genetycznych w rolnictwie, a także zachowania i odtwarzania elementów krajobrazu rolniczego o znaczeniu ochronnym i kulturowym oraz podniesieniu świadomości ekologicznej wśród społeczności wiejskiej [6].

Niezwykle istotną decyzją przy wprowadzaniu zwierząt gospodarskich do czynnej ochrony siedlisk przyrodniczo cennych jest wybór gatunku. Ze względu na wymogi żywieniowe, jak również sposób pobierania paszy, przeżuwacze uznać należy za rozwiązanie najbardziej korzystne. W obrębie tej grupy zwierząt istnieje cały szereg ras, wśród których populacje rodzime są najbardziej pre-dysponowane do użytkowania w systemie chowu wolnego bez pomieszczeń. Rodzime rasy objęte programem ochrony zasobów genetycznych, ze względu na przydatność do chowu ekstensywnego wzbudzają również coraz większe zainteresowanie wśród rolników [13, 18, 19].

Wypasanie powierzchni otwartych jest także warunkiem egzystencji – różnicowanej systematycznie, ale podobnej ekologicznie – grupy krótkonogich ptaków, wykorzystujących słuch do żerowania, takich jak: dzierzby, pustułki, błotniaki, sowy. Wysoka roślinność uniemożliwia wykorzystywanie siedliska do zdobywania pożywienia, a także rozmnażania się ptaków. Wypasanie roślinności zwiększa dostępność do zdobycia. Istotne jest więc poznanie, jakie gatunki ptaków będą eksploatować powierzchnie w następstwie wypasania oraz jaka jest czasoprzestrzenna sekwencja tego wykorzystania, jakich technik używają podczas żerowania, czy zachodzą zachowania wskazujące na procesy konkurencji.

Uwzględniając powyższe, interdyscyplinarne zespoły analizują skalę i kierunki zmian zachodzących w zasięgu i strukturze przestrzennej wybranych typów siedlisk przyrodniczych, w warunkach:

- wtórnej sukcesji roślinnej,
- wprowadzenia ekstensywnego wypasu rodzimych ras zwierząt gospodarskich.

Działania tego typu lokalizowane są w różnych rejonach Polski. Badane są następstwa takich poczynań w odniesieniu do: zmiany systemów glebowych, ze szczególnym uwzględnieniem procesów biochemicznych; składu florystycznego zbiorowisk roślinnych oraz kierunku zmian sukcesyjnych; produkcyjnych i fizjologicznych reakcji organizmu zwierząt utrzymywanych w systemie otwartym; zróżnicowania ilościowego i jakościowego fauny; zmian struktury ekologicznej krajobrazu oraz ekonomicznych i organizacyjnych aspektów czynnej ochrony siedlisk przyrodniczych [5, 12, 23, 27].

W referacie przedstawione zostaną m.in. działania i następstwa wykorzystywania zwierząt do czynnej ochrony środowiska w rejonach działania [16, 17, 21, 25, 29]:

- Regionalnych Dyrekcji Ochrony Środowiska w Krakowie i Lublinie;
- Parków Narodowych – Poleskiego, Roztoczańskiego, Ujście Warty, Wolińskiego;
- Ogólnopolskiego Towarzystwa Ochrony Ptaków;
- Regionalnego Centrum Ekologicznego;
- wybranych gospodarstw agroturystycznych na Lubelszczyźnie i w Wielkopolsce.

Analiza przedstawionych w niniejszym opracowaniu wyników badań dotyczących wykorzystywania zwierząt gospodarskich w czynnej ochronie siedlisk przyrodniczo cennych wskazuje, że wypas zwierząt jest ważnym zagadnieniem dla zarządzania parkami narodowymi i obszarami chronionymi. Należy jednak pamiętać, że zbyt intensywny wypas może mieć negatywny wpływ na stabilność ekologiczną obszarów, pojawiającą się przede wszystkim jako następstwo erozji na skutek zbyt dużego wyjadania flory oraz jej wydeptywania.

Niebezpieczeństwo takie nie istnieje w przypadku prawidłowo dobranej obsady zwierząt, kiedy wypas może przyczynić się do zwiększenia stabilności i różnorodności ekosystemów. Szczegółowa analiza zmian szaty roślinnej wypasanych terenów wskazuje, że wykorzystanie lokalnych, rodzimych ras w ograniczaniu sukcesji wtórnej na obszarach pozostawionych wcześniej bez użytkowania, przyczynia się do ochrony różnorodności florystycznej oraz krajobrazowej, a także pozwala chronić zagrożone zasoby genetyczne zwierząt w rolnictwie oraz cenne przyrodniczo siedliska. Obserwowano, że poszczególne gatunki zwierząt wybiórczo pobierały poszczególne gatunki roślin. Przykładem mogą być owce, które nie pobierały gatunków typowych dla ciepłolubnych muraw napiaskowych, takich jak: *Corynephorus canescens* i *Cladina mitis*, natomiast niszczyły te gatunki raciami podczas wędrówki w poszukiwaniu paszy. W wyniku czynnej ochrony (wypas) stwierdzono hamowanie sukcesji wtórnej roślinności drzewiasto-krzewiastej, która była przygryzana lub niszczone przez pasące się zwierzęta. Inwentaryzacja drzew i krzewów wykazała stopniowe zmniejszanie się, wskutek przygryzania, liczby okazów w terenie badań. Największy spadek notowano w drugim i trzecim roku badań, w grupie okazów o wysokości do 30 cm i w granicach 30-80 cm. Podczas wolnego wypasu prowadzonego w celu ochrony siedlisk przyrodniczo cennych zwierzęta miały zapewniony dobrostan, przy czym niezbędne było prowadzenie kontroli dostępnych zasobów paszowych. W wielu przypadkach zastosowanie wypasu owiec jako metody czynnej ochrony siedlisk przyniosło pierwsze efekty, czego wyrazem był wzrost liczby lęgowych gatunków ptaków.

Autorzy cytowanych w niniejszym opracowaniu badań podkreślają zasadność wykorzystywania zwierząt gospodarskich do czynnej ochrony przyrody, jednocześnie uwypuklając potrzebę wprowadzenia ekonomicznych narzędzi wspierających proponowane rozwiązania.

*Tezy referatu plenarnego – LXXVIII Zjazd Naukowy PTZ w Krakowie

Literatura: 1. Bernacka H., Simińska E., Niedźwiecki P., 2011 – Wiad. Zoot. 49 (3), 59-66. 2. Bielińska E. J., Gruszecki T., 2010 – Roczn. Glebozn. 61 (4), 16-24. 3. Bielińska E.J., Gruszecki T., 2011 – Zesz. Probl. Post. Nauk Roln. 567, 11-19. 4. Bötsch M., 2004 – Grassland Sci. Europe 9, 5-10. 5. Chabuz W., Grzywaczewski G., Rysiak A., Cios Sz., Podolak G., Litwińczuk Z., 2012 – Roczn. Nauk. PTZ 8 (4), 81-87. 6. Chmielewski Sz., Chmielewski T.J., Gruszecki T.M., 2011 – TEKA Commission of Protection and Formation of Natural Environment PAS Lublin; Vol. VIII, 5-12. 7. Dyrektywa Rady 92/43EWG z dnia 21 maja 1992 r. w sprawie ochrony siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory. W: Natura 2000. Europejska Sieć Ekologiczna (red. A. Liro, A. Dyduch-Falinowska, M. Makomaska-Juchiewicz). Ministerstwo Środowiska, Warszawa 2002. 8. Europejska Sieć Natura 2000; <http://www.gdos.gov.pl/ProjectCategories/viewProject/6/2/3/511>. 9. Fałiński J.B., Cwikliński E., Głowacki Z., 2000 – Atlas geobotaniczny doliny Bugu. Phytocoenosis, vol. 12. Warszawa – Białowieża. 10. Gruszecki T.M., Bielińska E.J., Chmielewski T.J., Warda M., Wróblewska A., Bojar W., Chmielewski S., Grzywaczewski G., Lipiec A., Junkuszew A., Kitowski I., 2011 – Teki Kom. Ochr. Kszt. Środ. Przynr. PAN 8, 38-48. 11. Gruszecki T.M., Bojar W., Junkuszew A., 2012 – Ekonomiczno-organizacyjne uwarunkowania wykorzystania owiec do czynnej ochrony przyrody. UP w Lublinie (mazyńskie). 12. Gruszecki T.M., Junkuszew A., Bojar W., 2012 – Dobrostan owiec wykorzystywanych do czynnej ochrony przyrody na tle konwencjonalnych systemów chowu. Forum Zootechniczno-Weterynaryjne, UP Poznań 19.04.2012. 13. Gruszecki T., Szymanowska A., Lipecka Cz., Markiewicz J., 2002 – Annales UMCS, vol. XX, 27, sec. EE, 193-197. 14. Jeangros B., Thomet P., 2004 – Grassland Sci. Europe 9, 11-23. 15. Kostuch R., 1997 –

Zesz. Probl. Post. Nauk Rol. 453, 111-119. **16. Kryszak J., Kryszak A., Klarzyńska A., Strychalska A.**, 2010 – *Fragm. Agron.* 27 (4), 68-75. **17. Landsberg M.** (red.), 2002 – Bug: identification and review of water management issues. Report No 2. Working Group on Monitoring and Assessment under the UNECE Water Convention. Warszawa-Lublin. **18. Litwińczuk Z., Stanek P., Chabuz W., Jankowski P.**, 2006 – *Teka Kom. Ochr. Kszt. Srod. Przynr. PAN, Lublin*, 1, 130-138. **19. Markiewicz J., Gruszecki T.M.**, 2004 – Ocena wskaźników tuczu jagniąt utrzymywanych na pastwiskach nizinnych. Miejsce wypasu i gospodarki owczarskiej w koncepcji rozwoju zrównoważonego. Monografia AR Kraków, Instytut Botaniki PAN w Krakowie. **20. Mroczkowski S.**, 2008 – *Przeg. Hod.* 6, 5-12. **21. Nowakowski P., Popiołek M., Dobicki A., Troska K., Coimbra Ribeiro S., Serreau Y., Pora K., Wojcie-**

chowska M., 2007 – *Acta Sci. Pol., Medicina Veterinaria* 6(3), 37-47. **22. Perrow M.R., Davy A.J.** (red.), 2002 – Handbook of ecological restoration. Vol. 2: Restoration in Practice. Cambridge University Press; Cambridge, New York, Melbourne, Madrid, Cape Town, Singapore, São Paul. **23. Rogalski M., Wiczorek A., Kardyńska S., Piatek K.**, 2001 – *Zesz. Probl. Post. Nauk Roln.* 478, 65-70. **24. Szewczuk M., Czerniawska-Piątkowska E., Wachowski L.**, 2009 – *Wiad. Zoot., R. XLVII*, 1, 45-50. **25. Towarzystwo Przyrodnicze Bocian**, 2012 – [htt p://www.bocian.org.pl/tereny-otwarte](http://www.bocian.org.pl/tereny-otwarte). **26. Ustawa z dnia 29 czerwca 2007 r. o organizacji hodowli i rozrodzie zwierząt gospodarskich (Dz.U. nr 133, z 2007 r. poz. 921 z późn. zm.)**. **27. Warda M., Kulik M., Gruszecki T.**, 2011 – *Annales UMCS, ser. E, vol. LXVI* (4), 1-8. **28. Warda M., Rogalski M.**, 2004 – *Annales UMCS, ser. E, vol. 59, 4, 1985-1991*. **29. www.otop.org.pl**

Farm animals as a functional element of natural environment Summary

Alarming disappearance of a number of plant and animal species or even entire natural habitats of high conservation value has become a clear impulse to preventing measures and consequently, the initiatives to stop the unfavorable processes. Lenient grazing of farm animals is considered an effective tool for widely understood conservation of nature. However, the negative effect of too intensive grazing practices should be also borne in mind when disturbed ecological stability of land may occur as a result of the erosion process, caused by over-grazing and stock treading damage. Importantly, the appropriate animal species' match encourages appropriate grazing on land of conservation value. A detailed analysis of vegetation changes on the grazing land indicates that the use of farm animals of native breeds to limit the secondary plant succession on completely abandoned land contributes to protection of floristic biodiversity and maintains landscape richness. Besides, it improves the conservation of farm animal genetic resources as well as valuable habitats. It was noted that animals exhibit a very selective grazing behavior, e.g. sheep did not select the species typical of xerothermal psammophilic grasses such as *Corynephorus canescens* and *Cladina mitis*. Actually, sheep damaged these species with hooves while roaming the land searching for feed. In consequence of the active protection implementation (conservation grazing), the secondary succession of trees and shrubs was limited as these plant species were nibbled or damaged by grazing animals. The highest decrease was reported in the second and third research year in the plant group up to 30 cm high and within a range 30-80 cm. During the free-range grazing practices aiming at conserving valuable natural habitats, the animal welfare was ensured and permanent control of available nutritional resources performed. In many cases, the introduction of conservation grazing for active protection of natural habitats has conferred the first benefits, i.e. an increase of the numbers of bird breeding species. The research results of the studies mentioned in the present paper fully support the use of farm animals for active protection of nature and at the same time, highlight the necessity of economic tools' introducing to promote the proposed solutions.

KEY WORDS: lenient grazing, natural environment protection

Artykuł dyskusyjny

Niektóre wyzwania stojące przed krajowymi programami badań zootechnicznych

Henryk Jasiorowski

Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie

Podczas tegorocznego Zjazdu Naukowego Polskiego Towarzystwa Zootechnicznego odbędzie się dyskusja panelowa na temat uniwersyteckiego kształcenia zootechników oraz programów badawczych w tej dziedzinie. Decyzję władz PTZ o zainicjowaniu tej dyskusji przyjąłem z wielkim uznaniem. Uważam bowiem, że nie ma dziś ważniejszych problemów stojących przed naszym zawodem niż kształcenie młodych adeptów na poziomie uniwersyteckim oraz realizacja właściwych programów badawczych dostosowanych do nowej sytuacji społecznej i gospodarczej Polski. Spójrzmy jednak prawdzie w oczy! Główną rolę tak w kształceniu specjalistów, jak i w badaniach naukowych w zakresie produkcji zwierzęcej odgrywają w naszym kraju wydziały wyższych uczelni dawniej zwane zootechnicznymi. Dziś dla zapewnienia dostatecznego naboru studentów wszystkie te wydziały, a jest ich dziewięć, zmieniły nazwy unikając terminu „zootechniczne” i wprowadziły różne (często egzotycznie brzmiące) nazwy nowych kierunków nauczania. Zjawisko to świadczy niewątpliwie o kryzysie zawodu zootechnika, nad czym nie wolno nam przechodzić do porządku dziennego. Co gorsze, podobny kryzys przeżywają wydziały rolnicze wyższych uczelni, co przy roli jaką w gospodarce odgrywa rolnictwo, a w jego ramach produkcja zwierzęca, jest zjawiskiem najogólniej mówiąc niewytłumaczalnym. Jeżeli do tego dodać likwidację Wydziału V Polskiej Akademii Nauk (nauki rolnicze i leśne) i włączenie go (bez

żadnych protestów naszego środowiska) do Wydziału Nauk Biologicznych PAN oraz niepokojące głosy, że ministerstwo rolnictwa nie stawia przed większością swoich instytutów żadnych konkretnych zadań badawczych, to winno to być odebrane jako niepokojące, a nawet alarmujące sygnały dla całego intelektualnego zaplecza naszego rolnictwa, którego produkcja zwierzęca jest ważną częścią. Wróćmy jednak do głównego tematu, to jest do programowania badań zootechnicznych. Ani rozmiary tego artykułu, ani moje kompetencje nie pozwalają na szczegółowe omówienie aktualnie prowadzonych w kraju zootechnicznych badań, ani tym bardziej na szczegółowe wytyczanie ich przyszłych, pożądanych kierunków. Ograniczę się zatem do kilku ogólnych uwag, które uważam za ważne oraz do kilku osobistych refleksji.

Co oznacza termin badania zootechniczne?

Zacznę od semantyki. W słowniku wyrazów obcych termin zootechnika definiowany jest jako nauka o zwierzętach domowych. Został on wprowadzony do struktur naszych uczelni rolniczych na początku lat 50. ubiegłego wieku, kiedy to wzorem uczelni radzieckich wydzielono z ówczesnych wydziałów rolniczych przedmioty hodowli i żywienia zwierząt, dodano nieistniejącą u nas wcześniej zoohigienę i utworzono nowe wydziały pod nazwą „zootechniczne”. Odbywało się to pod koniec moich studiów na SGGW i jako zapalony hodowca powitałem tę reorganizację z radością, widząc w tym wzrost znaczenia wybranej przeze mnie specjalizacji. Dziś zmieniłem zdanie! Okazało się bowiem, że rozwój zootechniki z rolnictwem w szkolnictwie wyższym nie wyszedł obu kierunkom, a co za tym idzie – polskiemu rolnictwu, na dobre. Szczególnie boleję nad tym, że obecnie zootechnika na naszych uczelniach przestaje być częścią rolnictwa i synonimem produkcji zwierzęcej. Stąd termin badania zootechniczne nie jest dziś niestety w pełnym tego słowa znaczeniu odpowiednikiem badań w zakresie produkcji zwierzęcej. W rezultacie tych zaszłości nie zamierzam ukrywać, że chętnie widziałbym dziś powrót do dyskusji nad odważnym w tamtych czasach wnioskiem nieodżałowanej pamięci prof. Janusza Maciejowskiego z Akademii Rolniczej w Lublinie, który niewątpliwie – jak wszystko obecnie na to wskazuje – miał rację, postulując już 20 lat temu powrót do jedności organizacyjnej obu wydziałów.